

A HOLNAPI ERDÉLY

A MAI ERDÉLYI MAGYAR IFJÚSÁG

HA az ember tizenkét esztendő után visszatér Kolozsvárra, csak lassan bontakozik ki előtte — a feltoluló régi személyes emlékek leküzdése után — az új, a mai, a romániai Kolozsvár. Hisz a város arca alig változott. Új ház alig-alig épült s este, amikor csak a későn hazatérők kip-kopja töri meg a csendet s a cégtáblák és az utcatáblák román szövegét eltakarja az éjjeli utcafény félhomálya, az ember egészen otthon találja magát a régi Kolozsváron. Csak a nap-pali kép, az esti kávéházi élet és a város távlati képe változott.

Nappal szokatlan a nagyvárosi forgalom, a rengeteg kis Ford-autobusz, a zaj és a rendőrség, katonaság egyenruhája. A régi Kolozsvár csendes volt, méltóságteljes s nem ismerte a forgalmi rendőrt s a rikkancsok lármáját. A híres esti kávéházi élet is eltűnt s a legtöbb kávéház helyét bank foglalta el. A megszokott régi városlátképet pedig színesebbé tette a tizenkét év óta épülő román katedrális oroszos kupolája.

A nagy forgalomban még mindig többségben van a magyar szó. Itt-ott feltűnik, ha redőzöttebben is egy-egy régi arc. És mégis érezzük, hogy túl a szembeötlő külsőségeken, mélyreható változás folyt itt le; valami, amit a magyar világ hozta fejlődés nem termelt volna ki. Lassan vesszük ezt észre, de aztán annál szélesebben bontakozik ki előttünk; az únió után provinciális várossá csendesült Kolozsvár ma újra főváros, ha nem is intézményesen, de a lelkekben, Erdélynek, főleg Románia magyarságának fővárosa. És ezért igen tanulságos mindaz, amit ebben a hallgatolagos fővárosban látni lehet a ma s főleg a holnap Erdélyének magyarságáról.

Előre kell bocsátanunk, hogy Kolozsvár vonzóköre nincs vetélytárs nélkül. A nyugati végek nagy magyar városai: Szatmárnémeti, Nagyvárad, Arad, Temesvár erős központi szerepet játszanak a maguk környékén, de a Királyhágón túli területeknek, az igazi Erdélynek kétségtelenül Kolozsvár a szíve. Azzá teszi nemcsak az egy-két állami központi intézmény, de elsősorban az oda központosított szellemi élet. A románságnál az egyetlen erdélyi román egyetem, a román operaház, a vezető erdélyi román lapok s az élénk román politikai pártélet miatt figyelhető meg Kolozsvár centrális jelentősége. A magyarságnál az irodalmi élet, tudományos élet és színházi élet terén jelentkezik a városnak az egész Erdélyre kiható vezérszerepe.

Az erdélyi magyarságnál igen élénken szembetűnik az, hogy két generációra oszlik: egyre, amely már nagyjából a háború előtt érte el szellemi kialakulását, s egy egész fiatalra, amely úgyszólván a

román uralom alatt serdült fel s amelynek élményszerű emlékképei a régi világról már alig-alig vannak. Egy területen sem hiányzik oly nagy mértékben a háborút járt s forradalmakat élt generáció, a „harmincasok“, mint az erdélyi magyarságnál. Az emigrálás vérveszteségei az ő számára jelentették a legnagyobb hiányelőállást. A tátongó hiány az idősebb és az egész fiatal generációk között igen könnyen észrevehetővé teszi a két generáció eszmevilága közötti különbséget is. A határvonalakat itt nem mossa el a kiegyenlítő harmincévesek heterogén eszmevilága. Épp ezért az erdélyi magyarság holnapi arcát sokkal tisztábban láthatjuk már most is, mint a hazaiét.

Hogyan látja ezt az arcot a figyelő idegen, akit nem befolyásol az érdekltség akaratlan torzítókézsége, ezt igyekszünk most megrögzítem.

ROMANIA kétségtelenül az az állam, amely legkevésbé sem dicsekedhetik azzal, hogy a külföldi köztudatban jó véleménnyel volnának róla. Nem alaptalanul alakult ki ez a közvélemény, viszont a közvélemény természetéhez tartozik az, hogy túléli a tények megváltozását. Ma már jórészt túlzottak azok, amit Románia közbiztonsági és egyéb viszonyairól beszélni szoktak. Azt, aki utoljára 1919-ben, a felszabadult szenvedélyek tombolásakor látta Erdélyt, kétségtelen csalódás éri átlépve a határt s ez a csalódás Románia javára üt ki. Az első jobb benyomást a külföldi állampolgárokkal szemben udvarias vámvizsgálat kelti, majd fokozza ezt a nemzetközi vonatok tisztasága és pontossága s betetézi az, hogy Kolozsvárt minden ügyes-bajos dolgát el tudja intézni a külföldi a hivataloknál magyarul. Meg kell állapítani azt is, hogy nemcsak a külsőségekben megnyilatkozó konszolidáció haladt elő a legutóbbi években Romániában igen jelentős lépésekkel, de ez a feltisztulás, a lehiggadás már a lelkekben is jelentkezik. Nem szabad ebből túlzott megállapításokat levonni s magyarázhatjuk ezt a liberálisok háttérbe szorulásával is, de az kétségtelen, hogy elkövetkezett az a légkör, amelyben pillanatnyilag már szabadabb mozgása van mindannak, amelytől az erdélyi magyarság a jövője biztosíthatását várhatja.

Hogy az erdélyi magyarságot nem színezi a harmincasok gárdája, az nemcsak a nagy emigrációra vezethető vissza, hanem arra is, hogy az ott maradt harmincasok fejlődése és köztérre lépése akkor történt, amikor a légkör teljesen lehetetlenné tett minden olyan megmozdulást, amely túllépte a minimális egyéni szabadság mértékét. Az egész új generációnak most már egy aránylag türelmesebb légkör nyújt bizonyos akciólehetőséget s a magyarság holnapjára épp az a legnagyobb ígéret, hogy amint ez a lehetőség jelentkezett, a magyarság legifjabb rétege késedelem nélkül élt is vele.

Az erdélyi magyarság „öregéi“ lehetnek konzervatívok vagy radikálisok, egyben egyik s ez az, hogy mentalitásuk alapja még az 1918 előtti koncepción nyugszik s minden mai életmegnyilvánulást is ehhez mérnek. Az erdélyi magyarság fiataljai ezen a téren különböznek bátyáiktól és atyáiktól, ők az első generáció, amely mindig a kétségtelen realitások világában él, amely mindent a mai adottságok kereteinek lehetőségeihez méretez. Két generáció ez, a millenniumi

és a trianoni. Az első feladata nem lehet már más, mint a megtépzott magyar értékek valamiként! konzerválása, az újnak már a régiak romjain időszerű új értékek építhetése is osztályrésze lesz. Sőt ez a feladata is. Az első generáció csak kényszerből aktív, egész belső felépítettsége a passzivitás felé űzné. Az új már teljesen aktív, nincs benne semmi abból a tompa kábulatból, amely azoknak a része, akik vissza nem térő emlékek mámorosai.

A visszatévedt idegen (mert nemcsak azt nézik idegennek, aki azóta távol él, de maga az ember is az lett) ezt először akkor veszi észre, amikor az idősebbek közt űlve, éppúgy aggódni és izgulni látja azokat a magyar kormányválságon vagy parlamenti híreken, mintha egy pesti kávéházban űlne és amikor a fiatalok közt erről alig hall, de hallja a bucurestii válság, parlament híreit az erdélyi magyar sors szemszögéből nézve. Az újabb generáció mégis éppúgy részese és hordozója a magyar kultúrának, őrzője és továbbadója lesz a magyar nyelvnek, mint a másik volt. Fajának nem csökkent érzésű és értékű tagja s mégis más. ő egészen a jövőé, ő, aki a jövő számára menti a magyarságot. A másik csak megtartja a tegnaptól átmentett torzót addig, amíg azt tőle a friss erő át nem veheti. Történeti évtizedek történeti szereplői e két tábor. Hivatásuk különözte el őket, mert az egyiknek szerepül a múlt lezárása, a másikkak a jövő kiharcolása adatott.

Az ellentétes szerep és feladat ellenére is azt látjuk» hogy az erdélyi magyarságnál épp a hiányzó 30-asok kiesése miatt nincs meg a rivalizálás ellentéte. Ha kétségtelen is a mentalitásbeli ellentét» korántsem akkora a bizalmi válság a két korosztály között, mint nálunk. Vannak érintkező pontok, ahol a fiatalság megtalálja a maga természetes kapcsolatait egyrészt a radikális, másrészt a konzervatív idősebbekkel. S amikor egyes vonatkozásokban ez a kétarcú idősebb korosztály megtalálja a maga termékenyítő kapcsolatát az egyarcú ifjúsággal, mintegy áthidalja a jövőre nézve azt, amit a múlt a jelenre nézve már áthidalhatatlanná tett.

De nem lévén feladatunk elméleti ízű megállapításokba fullasztani azt, amit a való életben láttunk, mondjuk el magukat a tényeket az erdélyi magyar ifjúságról s az idősebbekkel való kapcsolatairól, hogy diagnózist állíthassunk fel a holnapi Erdélyről.

TÉRJÜNK VISSZA ODA, hogy a romániai, illetve erdélyi légkör feszültségének lassú, de kétségtelen enyhülését a fiatalság rögtön felhasználta arra, hogy bekapcsolódni igyekezett abba az életbe, amelyből addig kizáratottnak látszott.

A legszembeötlőbben mutatja be ezt az a statisztikai kimutatás, amely a kolozsvári román egyetem magyar hallgatóságának létszámáról számol be. Eszerint a kolozsvári egyetemnek 1929—30-ban, amikorról az első oly hivatalos kimutatás ismeretes, amelyben az egyetem hallgatóinak létszáma nemzetiségi szempontból is fel van tüntetve, 2538 román hallgató mellett 753 magyar és 491 egyéb kisebbségi hallgatója volt.¹ (Nem érdektelen megjegyezni, hogy a 491 egyéb kisebbségből

¹ Anuarul Universitatii Regeli Ferdinand I.

238 a zsidó kisebbséghez tartozott.) Tehát pontosan egyharmadrészét tette ki a magyar hallgatók száma a román hallgatókénak. A kisebbségi hallgatók száma az impériumváltás első évében mintegy 700 volt, a mélypontot — mintegy 500-at — 1925—26-ban érte el s azóta évről-évre növekszik. Érdekes a kisebbségek megoszlása az idők folyamán. Kezdetben a zsidóság dominált, sőt 1920—21-ben az orvosi karon számuk nagyobb volt a románokénál. A magyarság viszont az első évben a 100-at is alig érte el s 1925-ig ez az állapot alig változott. De amíg a zsidóság száma egyre fogyott, addig 1925-ben a magyarságé nőni kezdett s így egy sajátos kicserélődés jött létre: amilyen mértékben leszállított a zsidó hallgatók száma, olyan arányban emelkedett a magyaroké. Hű tükre ez annak a folyamatnak, ahogy a légkör a magyarság számára kedvezőbb s a zsidóságra nézve súlyosabb lett.

A magyarság az egyes karok között 1929—30-ban így oszlott meg: jogi kar 330, orvoskar 141, gyógyszerész 57, bölcsész 124, természettudományi kar 103 hallgató.

Örvendetes képet mutat a végzetek statisztikája is. Így például az 1928—29-ik évben a bölcsészeti karon 63 román mellett 10 magyar és a természettudományi 48 román mellett szintén 10 magyar szerzett oklevelet. A végzetek száma is évről-évre növekszik: 1929—30-ban az összes karokon a 244 román mellett már 59 magyar végzett hallgatóval találkozunk s így a hallgatószám arányszámához viszonyítva már alig marad el a magyarság végzettségi aránya a románokétól!

A román egyetemnek kétségtelenül vannak sovén tanárai, de a magyar hallgatók elbeszélései alapján el kell ismerni, hogy vizsgáztatóskor fokozott nemzeti türelmetlenség csak igen szórványosan jelentkezik.

A magyar fiatalság nemcsak erdélyi számarányának megfelelő mértékben kezdi felkeresni az egyetlen erdélyi egyetemet, de faja kulturáltsági arányának megfelelően igyekszik ott jó eredményt is felmutatni. Nemcsak abban mutatkozik ez, hogy ma már a professzorok jelentős része például állítja a kisebbségi ifjak szorgalmát a többségi román hallgatószám elé, de a vizsgák eredményességében is. Erre a legékezebb példa, — amit nem lehet szórványnak tekinteni — hogy az 1931 március—áprilisban tartott tanári képesítő (capacitate) már a legnagyobb részben sikeres volt a jelentkező magyarok számára. Sőt a legnehezebb tárgyból, a román nyelv és irodalomból Szász Árpád oly kitűnő eredménnyel (8-64-es média) tette le a vizsgát, hogy eredményét még csupán egy román fiú tudta elérni.

Hogy a román közvélemény mennyire tudja méltányolni a magyar hallgatók eredményességét, mi sem bizonyítja jobban, mint hogy Szász Árpád vizsgaeredményéről a kormány kolozsvári napilapja, a „Drumul Nou“ vezércikket írt, amelyben reményének adott kifejezést, hogy Szász eredményes munkása lesz a magyar-román kultúrkapcsolatoknak.

Már ez a néhány vázlatos adat is meggyőzően mutat rá arra a tényre, hogy az erdélyi magyar ifjúság felhasznál minden életlehetőséget s derekasan igyekszik feladatainak megfelelni. De ezt, ami végül is csak fokozott kötelességtudást jelent, nem szabad különleges érdemül rónunk fel. Az erdélyi magyar ifjúság különleges érdeme

két más téren jelentkeznek: elsősorban azon, hogy máris megtesz mindent, hogy a kisebbségek közjogi helyzetén változtasson s másodsorban azon, hogy mindent megtesz önművelése és politikai iskolázottsága emelésére.

A román alkotmány a kisebbségeket, mint jogi személyeket, nem ismeri el. Így a kisebbségi alapon való szervezkedések hivatalos elismerésre nem számíthatnak. Ezért lépi túl jelentőségében a szokott diákméreteket az a mozgalom, amely a kolozsvári egyetemen egy hivatalosan elismert magyar diákegyesületnek, mint kisebbségi, faji egyesületnek kivívását tűzte maga elé.

Az 1923. évi egyetemi szabályzat 27. §-a, amely taxatív felsorolja az egyetemi szervezkedés formáit, a faji alapon álló egyesületeket nem említi. Mégis 1929-ben Péterffy Jenő, Gurka Vilmos, Ferenczy Géza, Koncz István, Szentiványi Elek és Weress Béla elkészítették „A kolozsvári egyetem magyar hallgatói egyesület”-ének szabályzatát. Június 14-én meg is jelent Péterffy és Szentiványi Hafieganu Emil rektor előtt s felvilágosításokat kért a megalakításra vonatkozóan. Hatieganu azonban hivatkozva az egyetemi szabályzatra, a tervezetet nem fogadta el, hanem azt tanácsolta, hogy szervezkedjék a magyarság az engedélyezett formák között. Az engedélyezett formák közül a regionális szervezkedés volt az egyedüli elfogadható lehetőség s ezért a magyar egyetemi hallgatók megalakítandó egyesülete a „Székelység és Vidéke” nevet kapta. Az egyesület magyar jellegét az alapszabály két pontja biztosította volna, amely szerint az egyesület hivatalos nyelve a magyar, a tagfelvétel pedig az elnökség diszkrecionális joga lett volna. Ezt a módosítást a rektor el is fogadta s megadta az engedélyt a megalakulás előkészítésére.

Az egyetemi tanács a nyár folyamán jóváhagyta az így módosított alapszabályt. Az egyesület azonban mégsem alakult meg, mert a permanens előkészítő üléseken az a vélemény alakult ki, hogy az csak a székely-magyar szeparálódás kimélyítésére és az egyesület elrománosítására vezethetne. Egyidejűleg szőnyegre került a főiskolai törvény reformja, illetve a kisebbségi törvény kérdése is és ez odaérlelte a dolgot, hogy egy háromszázötven főből álló nagygyűlés elhatározta petíciót nyújtani be a rektorhoz, amelyben félreismerhetetlenül kívánja a magyar hallgatóság annak az elvi jelentőségű elismerését, hogy az egyetem keretein belül faji alapon egyesületet lehessen alakítani. A petíciót, amelyet négyszázhat aláírással egy tizenöttagú bizottság ünnepélyes külsőségek mellett vitt és adott át a rektornak, Racovita Emil rektor 1930. évi március 26-án vette át. Ezzel az erdélyi magyar egyetemi hallgatóság mozgalma országos érdeklődés tárgya lett.

Az a dolgot az ifjúság nem engedte elveszni a bürokrácia útvesztőjében. 1930. évi december 19-én a magyar egyetemi hallgatók kiküldöttei megjelentek Costachescu közoktatásügyi miniszternél s abból az alkalmából, hogy a közelmúltban elhangzott trónbeszéd kilátásba helyezte az új főiskolai törvényt, továbbá a kisebbségi állampolgárok számára egyenjogúságot és méltányos elbánást biztosított és azon okból, hogy kérésüket sem a rektor, sem az Egyetemi Tanács nem tudta megoldani, úgy látván, hogy annak tárgya az egyetem hatáskörén kívül esik, a miniszter elé vitték kérésüket.

Hivatkoztak arra, hogy elismert tény, miszerint lehetnek ők az állam becsületes, értékes és dolgozó polgárai faji érzésük hiánynélküli fenntartása mellett is. Ezért hagytak fel a külföldi egyetemekre vándorlással, s úgy döntöttek, hogy ittmaradnak és mint faji életük egy újonnan kezdődő történelmi periódusának előharcosai, kapcsolatot keresnek a többségi néppel, megismervén annak kultúráját, nyelvét s hagyományait, hogy ezáltal nemcsak akarjanak, hanem tudjanak is dolgozni népük, államuk és egy tiszteltebb emberiség érdekében“. Rámutattak arra, hogy a faji alapon való szervezkedés nem áll ellentétben az ország alaptörvényeivel, hisz az alkotmánytörvény 5-ik §-a kimondja, hogy a román állampolgárok faji származásra, nyelvre vagy vallásra való tekintet nélkül az összes törvények által előírt jogokat s így a gyülekezési és egyesületalakítási jogot is élvezik! Rámutattak arra, hogy a magyar egyetemi hallgatóság szervezkedésének egyedüli alapja csak a fajiság lehet. Végül is kérésüket így fogalmazták meg: „Kérjük

a főiskolai törvény oly módon való kiegészítését, vagyis az egyetemi tanulmány és rendszabályzat 27-ik §-ának oly módosítását, hogy az egyetem keretén belül a faji alapon való egyesület alakítására lehetőségeket nyújtson... tisztelettel kérjük (egyben) a Miniszter Urat, hogy jelen emlékiratunkat az új főiskolai törvényt előkészítő bizottság elé terjessze“. Ezt az emlékiratot már 423 magyar egyetemi hallgató írta alá.

A főiskolai törvényjavaslat 193 z. évi március hó végén került a szenátus elé. De az egyetemi egyesületek szervezeti alapjairól nem tartalmazott intézkedést. Az általános tárgyalásnál Sándor József magyarpárti szenátor előterjesztette a kolozsvári magyar egyetemi hallgatók emlékiratát. A javaslatot azonban sem a szenátus részletekben nem tárgyalhatta le, sem a parlament nem kezdhette hozzá megvitatásához, mert a Mironescu-kormány lemondása és a törvényhozó testületek feloszlása megakadályozták a további törvényhozó munkát.

A kérdés azonban nem aludt el s a magyar fiatalság még jelentősen ki fogja venni a harcát ezen a közjogi természetű téren. Addig is azonban, amíg a faji alapon való szervezkedés megengedését kivívja, a magyar ifjúság egy „Bolyai Művelődési Kör“-t kíván alakítani, amelynek alapszabályjövághagyása eddig csak formai okokból késett.

Az ORSZÁGOS POLITIKÁBAN is jelentős közjogi természetű akció mellett igen figyelemre méltó az, amit a magyar ifjúság önművelése és politikai kiképzése terén végez.

A magyar ifjúság első tömörülései a neki otthont nyújtó felekezeti intemátusok révén felekezeti jellegűek voltak. Ezek azonban csak az alkalom s nem az ilyen irányú szeparalódási hajlam eredményei. Mert ha ezek a szervezetek végeznek is önálló munkát, az ifjúság megbontását még a tudat alatt sem szolgálják.

Az ifjúság szellemi életére, továbbképzésére ma leginkább a következő közösségek gyakorolnak irányító szerepet: Katolikus részről kijegecesedési központnak a Báthory-Apor-szeminarium és a Róm. Káth. Népszövetség Ifjúsági Szakosztálya tekinthető. Mintegy 130 tagja van s működése háromhetenkénti előadásokban csúcsoad ki. Az előadások tárgya a legkülönbözőbb körből kerül ki. Legutóbb önálló szövetkezeti szemináriumot szervezett, amely előadássorozatban foglalkozott a szövetkezeti kérdéssel kapcsolatos problémákkal. Az előadók a legkülönbözőbb felekezetekhez tartoztak.

A reformátusok szervezete a református teológia mellett kialakult Ifjúsági Keresztyén Egyesület. 1929/30-ban 306, 1930/31-ben 350 tagja volt. Tízéves múltat tekinthet vissza. Célja elsősorban az ifjúság vallásos nevelése, e mellett azonban szociális téren is jelentős működést fejt ki. Főiskolai vonatkozásban a világnézeti kérdések rendszeres megvitatása s évenkénti konferenciái érdemelnek említést. Havi folyóirata, a másfél ezer példányban megjelenő Ifjú Erdély társadalmi osztálykülönbség nélkül az egész magyar ifjúság összefogásán dolgozik.

Az unitáriusok egyesülete, a Dávid Ferenc Egylet Ifjúsági Köre már 32 éves múlttal rendelkezik. Célja a falusi földművelő és a városi iparos és kereskedő ifjúság szellemi irányítása s öntudatosabb nemzeti és vallásos érzés kialakítása. Ezzel a céllal Kéve-kötés címmel folyóiratot ad ki. Tényleges faluművelődési munkát végez, hisz 1929 novemberétől 1930 márciusáig 100 unitárius faluban 160 vetítettképes előadást, az 1930/31-es évben pedig már 234 előadást tartott. Jellemző, hogy tagjai sorában katolikusok, reformátusok, evangélikusok és zsidók is vannak.

Az ifjúság valláserkölcsei nevelésén kívül főleg abban áll ezeknek az egyesületeknek a jelentősége, hogy ezekben az egyesületekben érintkezik a fiatalság az öregebb generáció konzervatív felfogású tagjaival.

A kívülálló szemlélő legjelentősebbnek azonban azt az együttműködést látja, amely a két protestáns egyesületben a legkülönbözőbb társadalmi osztályok ifjúságának tényleges közös munkájának az eredménye. Az Ifjúsági Keresztyén Egyesület konferenciáin például együtt látjuk a gimnazista, iparos, kereskedő, földműves és főiskolai ifjúságot.

A Dávid Ferenc Egylet Ifjúsági Köre évi konferenciáit pedig a falvakban tartja meg, hogy a falu népével az érintkezést nemcsak az oktatás terén, hanem a kérdések szabad megvitatásánál is fenntartsa.

A konzervatívabb öregek irányítása mellett ez a faji egységben való teljesen demokratikus feltisztulás a legszebb vonása a vallási alapon működő főiskolai jellegű egyesüléseknek.

Az ifjúság igazi önművelése és politikai kiképzése egy nem vallás-erkölcsi, hanem regionális alapon álló társaságban folyik le. Ez a Székelyek Kolozsvári Társaságának Ifjúsági Bizottsága. Ez az a fórum is, ahol a fiatalság érintkezik és együtt dolgozik az idősebb generációk radikálisabb tényezőivel is.

Amikor a kolozsvári magyar főiskolás ifjúság megérezte annak a szükségességét, hogy a felekezeti egyesületek mellett olyan keretek közé is álljon, amelyek egyetemes erdélyi magyar szempontból elégitik ki kulturális érdeklődését, nagyobb számmal lépett be a Székelyek Kolozsvári Társaságába. A Társaság az ifjúság kulturális tevékenységének független irányítására a választmányi tagok közül egy bizottságot küldött ki (Pálffy László, dr. Szász Ferenc, György Dénes, Szentimrey Jenő, Tamási Áron, Biró Sándor, Jancsó Béla), amely főiskolás tagokkal egészítette ki magát. Ennek a Bizottságnak főtörekvése az volt, hogy a kolozsvári magyar főiskolás ifjúságot felekezetek és fakultások felett egyetlen egységbe tömörítse. Ezt a lelki egységet úgy akarta kiépítem, hogy a főiskolás tagokat előadások által ráébressze arra, 1. hogy saját problémáiról maga gondolkozzék és azok megoldásán maga dolgozzék, 2. hogy öreá mint új magyar vezetőosztályra várnak az erdélyi magyarság kultúrproblémái is. Tehát ezekre a feladatokra öntudatos felelősség-érzéssel és a közösségi érzés felkeltésével alapon és szakszerű tudományossággal kell felkészülnie. A Bizottság tényleges működését 1929 őszén kezdte meg s egyrészt heti ismeretterjesztő előadásokat tartott, másrészt elindította kisebbségi jogi, közgazdasági és társadalomtudományi szemináriumait. Úgy az előadások, mint a szemináriumok azóta is nagy érdeklődés mellett — átlag 120—140 hallgató előtt — folynak. Az ismeretterjesztő előadók inkább főiskolai hallgatók, a szeminárium előadói pedig pártkülönbőség nélkül felkért szakemberek. A rendezés alapelve a teljesen szabad véleménynyilvánítás volt és irányoktól függetlenül mindenki véleményének meghallgatása, hogy így az ifjúság maga tanulja meg az értéket bárhol megbecsülni s a hibát bárhol meglátni. Kiemelendőnek tartom, hogy a Bizottság tagjai intenzíven foglalkoznak a tanoncifjúsággal is s így a szociális érdeklődés itt is gyakorlati munkát eredményez. Ma a Társaság főiskolás tagjainak csoportja jelenti tulajdonképpen a még meg nem engedett faji egyetemi egyesülést, ami a tagok számából is látszik, mert míg a memorandumokat 407-en, illetve 423-an írták alá, addig most a Társaságnak is már 441 főiskolás tagja van.

Messze vezetne az előadások és szemináriumok részletes ismertetése, csak arra van terünk, hogy megállapítsuk, mint akinek azok összeállításába s eredményességébe betekinteni módunk volt, hogy azok nívója nem hagy kívánni valót maga után s a kitűzött célt híven szolgálja.

Hogy az ilyen munkának mekkora a jelentősége Erdélyben, ahol a középiskolából a magyar ifjúság a magyar kulturális közkinccs ismereteinek csak vézna vázát viszi magával az egyetemre s minden ilyen hiányát ezeken az előadásokon és szemináriumokban pótolja, nem szükséges külön nyomatékosan rámutatnunk.

A holt napi erdélyi magyarság megismerésénél a legfontosabb forrás egy alig kétéves folyóirat, amely az erdélyi magyar ifjúság szellemi életének legszélesebb körű megnyilvánulási alkalma. Ez a minden szervezettől független, az ifjúság szellemi elitgárdájának kollektív áldozatkészségéből fennálló lap az „Erdélyi Fiatalok“. Ennek a lapnak a hasábjairól ismerjük meg a holt napi Erdély arcát.

Ez a lap valóban tülemelkedik minden egyesületi szemponton és összefog minden az ifjúságból kiinduló vagy azzal kapcsolatos szellemi törekvést. Olvasva ezt az élénk folyóiratot, azt látjuk, hogy az erdélyi magyar ifjúság szellemi irányát két „külföldi“ mozgalom határozta meg. Az egyik a budapesti Bartha Miklós Társaság, a másik a felvidéki Sarlósok mozgalma. Meg kell azonban állapítanunk, hogy amíg a Bartha Miklós Társaság ideologikus kísérletei nem egyszer a fanatikus igyekvés naív túlzásaiba estek — amelyekről folyóiratunkban már több ízben volt szó — s a Sarlósok is tettek a töretlen úton merészen haladva, megfontolatlan és súlyos ítélet alá eső lépéseket, addig az időrendben utolsónak beindult erdélyi fiatalok szellemi mozgalma sokkal megfontoltabb, feltisztultabb és realisabb, erdélyibb.

Az erdélyi magyar fiatalság gondolatvilágát a faji gondolat alapján a szociális együttérés nagy sorsközösségének felismerése uralja. Tudja azt, hogy rá vár a magyarság életének a román állam keretein belül való továbbvitelének történeti feladata. Tisztában van tehát az új viszonyok adta állampolgári feladataival, revízió alá vette a körülötte és közte élő népekkel való viszonyát, hogy egy nyugodt emberi életközösség lehetőségeinek megteremtéséhez a lelkiek terén hozzájárulhasson. Tudja, hogy ezenfelül, helyesebben e mellett, benne kell maradnia a határokon felülemelkedő magyar lelki és kulturális egységben s annak értékeit neki nemcsak átvenni, hanem gyarapítani is kell.

Ezekből a felismerésekből kifolyólag hirdeti a nemzetiségek (többségi és kisebbségi nép) egyenlőségét szabadság, jog és kötelesség terén. Ebből fakad állampolgári aktivitása, mely nála nem kénytelen megalkuvás, mint az idősebbeknél, hanem kötelességvállalás. Ezekből a felismerésekből fakad annak a hirdetése és gyakorlása, hogy a faj olyan vérségi és kulturális kapcsolat, amelyben osztályalkotó differenciák bontótényezői nem tűrhetők meg. Az erdélyi magyar ifjúság nem tartja a maga kulturális kiemelkedettségét jogcímnak arra, hogy *ezért* magának a földműves, iparos és kereskedő magyarságtól független sorsutakat keressen. Jól tudja, hogy a magyarság megőrzéséhez épp ez a számban nagyobb réteg a biztosabb bázis, amelyhez a maga sorsát elválaszthatatlan közösséggé kell kapcsolnia.

Könnyen érthető, hogy ez a mentalitás idegenszerűnek s nem kívánatosnak látja a csonkaországi viszonyokat s azt antiszociálisnak, túlfeudálisnak tartja. Könnyen érthető, hogy ez a mentalitás a konzervatív idősebbek táborából nem egyszer gyanakvást vált ki, viszont azért, mert politikailag intakt, radikális részről is a túlzott elméletesdi szemrehányását kapja olykor. De itt jelentkezik az erdélyi magyar ifjúság szerencséjére a hiányzó tizenöt évfolyam, a harmincasok távollétének haszna.

A harmincasok generációja ugyanis mindenütt megoszlik a konzervatív és a radikális pártállások között. Egységes ideológia kialakítására képtelen. Akkora a törekvés soraikban arra, hogy az előttük járó generációk valamelyikéhez csatlakozzanak, hogy a nagy tülekedésben elveszítik az egymás még évekkel ezelőtt erősen összekapcsolódottnak hitt kezét.

Erdélyben szinte teljesen hiányzik ez a tizenöt korosztály. Az erdélyi magyar ifjúság és idősök között akkora a korkülönbség, hogy ott a fiatalság harc nélkül, a természetes felváltódás során úgyis át fog venni minden pozíciót. Ott nincs értelme az egyéni kitöréseknek, pálfordulásoknak, ott a kívülről jött bírálatok csak mérséklők, javító hatásúak, de nem bontók. Míg nálunk a fiatalság lassan szétválik s elporlad az idősebbek két iránya közt, az erdélyi fiatalság megmarad egységesnek. Oly élesek a korhatárok, hogy nem tud senki kiválni belőlük...

Nagy értéke az erdélyi magyar ifjúságnak, hogy elütően a csonka-országitól, nem avatkozik a politikába s szeme túllát a napi politika foszlékony függőyein. Amikor legutóbb egy politikai párt felkínálkozott a fiatalságnak, az így felelt vissza:

„Semmikép sem időszerű és célszerű az ifjúság politikai pártokba való megszervezése vagy bekapcsolása.

Az ifjúság politikai arculata még kárleletlen.

Egy dolog egészen bizonyos: az ifjúság feltétlenül nemzeti alapon álló politikai programot fog vallani, amiben határozott vonásként jelentkezik a társadalmi kérdések megoldására való törekvés, szociális beidegzéssel fog felelni a mai sürgető kérdésekre. Mint erdélyi ifjúság tisztelni fogja azt az erdélyi belső törvényt, hogy itt csak annak a programúinak van létjoga, amelyik nem a többi itt élő népek nélkül és ellen, hanem azok tisztelete és a velük együtt haladás szellemében akarja a sajátos magyar értékeket szolgáim a politikai síkban is. Az új politika nem önmagáért való politika, hanem szélesvonalú és minden érdeket magábanfoglaló, belső értékeket védő, alulról szerves életként felnőtt érdekvédelmi front lesz.

Ma az ifjúság úgy politizál, hogy életprogramot készít. A mai meglevő politikai pártoknak az a feladata, hogy az ifjúság új programalkotásában, mint az idők jeleiben, revízió alá vegye eddigi munkáját és programját. Az ifjúság elkövetkező politikai kibontakozása nem pártok érdekeit és érdemeit, hanem az erdélyi magyar élet teljesebbétételét fogja nézni. Ha a fennálló politikai pártok egyike sem hallja meg az ifjúságon át szóló intést, mindenik párt elveszíti a maga utánpótlását és az erdélyi fiatal magyarok új gárdáját találja magával szemben a porondon.

A külsőleges érdek bekapcsolódásra való hivatás helyett erdélyi, magyar és időszerű gyökeres revíziót kér az ifjúság a politikai pártoktól.“

Ezekből az öntudatos szavakból biztatóan cseng felénk a holnapi Erdély szimfóniájának feltisztult vezérmotívuma.

Az „Erdélyi Fialok“ kétéves eddigi élete folyamán számos kérdést vetett fel, vitatott meg, hangot adott berzenkedés nélkül ellentétes véleményeknek is, de legnagyobb eredménye az, hogy a fiatalság figyelmét a falu gyakorlati megismerésére ráirányította. Nemcsak eredményes pályázatot hirdetett falu-szociográfiai tanulmányokra, hanem megindította „Az Erdélyi Fialok Falu Füzeteidnek sorozatát. Az első füzetben Gyallay-Pap Zsigmond foglalkozott közel 70 oldalon az egész kérdés alapvetésével „A nép és az intelligencia“ viszonyával. A második füzet pedig gyakorlati útmutatást ad arra, hogy „Hogyan tanulmányozzam a falu életét?“ A füzet egy többszáz kérdésből álló szociográfia-kérdőív s mint ilyen a falu tanulmányozása szempontjából általános társadalomtudományi viszonylatban is igen jelentős állomás.

Kolozsvári tartózkodásom alatt bepillantást nyertem néhány falu-társadalomrajzba, amely már az erdélyi fiatalok munkája s nyugodtan állíthatom, hogy érdemük nemcsak az úttörő, de a komoly, megbíz-

ható és jólfelkészült kutatók tudományos érdeme is. Az „Erdélyi Fiatalok“ falu és irodalmi szemináriumában komoly munka folyik s azokon az estéken, amiket a lap vidéken (Tordán, Nagyenyeden, Udvarhelyen, Oklándon stb.) tart, ünnepszerűen fog össze a magyarság kor és társadalmi különbség nélkül.

Nem volna teljes a kép, amelyet a holnapi Erdély magyarságáról figyelő érdeklődésünk elesett, ha nem ismernénk el, hogy legyen bár némely viszonylatban ellentét az ifjúság és a különböző felfogás-árnyalatú idősebbek között, az idősebb generáció nemcsak szellemi támogatását és segítségét nem vonja meg tőle, hanem anyagi támogatását is tőle telhetőleg becsülettel vállalja. Ne hivatkozzunk másra, csak arra, hogy a piarista gimnázium évtizedekig alig használt tanári könyvtárát az idősebb generáció lelkes tagjai tették új anyaggal használható, modern könyvtárrá, amely most az egyetem tőszomszédságában mintegy 100 magyar hallgatónak ad reggeltől estig olvasótermet, dolgozószobát s modern magyar könyv- és folyóiratanyagot. Csak azt említjük meg, hogy az Ellenzék c. napilap gyűjtésből 1927-től 1930-ig 1,436.454 leit osztott ki menzasegély gyanánt s a Magyar Párt Országos Diáksegélyező Bizottsága 1925-től 1930-ig 1,914.431 leit osztott ki. Ezerharminchárom magyar diák között oszlott szét ez a közel három és fél millió leinyi összeg (mintegy 100.000 pengő), ami a legbeszédebb bizonyossága annak, hogy ha az erdélyi magyar ifjúság maga szabja is ki magának szellemi haladási irányát, az öregek mégis megtesznek tőlük telhetően mindent, hogy az ifjúság fizikai létét biztosítsák. Tavalyi levelek humuszából fakad az idej... s a r j . . .

A hallgatólagos erdélyi fővárosban, Kolozsvárott alakul a holnapi Erdély magyarsága s ismerjük el, hogy biztatóan alakul. Ezt mi, a kívülállók, jobban látjuk, mint talán ők maguk, akik jobban érzik a törpe akadályokat és a kis gáncsokat is, mint mi, akiket csak az eredmény érdekel. A mai Kolozsvár utcáin még gyakran járnak ködvilágban élő, csodavárá, tétova magyarok, sokkal idegenebből, mint amilyen idegen az emberektől független város lett. De mi már látjuk, hogy a holnapi Kolozsváron a talán enyhülő légkör és az öntudatra ébredt magyar ifjúság jóvoltából ismét reálisan élő, magukban bízó munkás magyarok fognak járni-kelni s új életerőt fognak szétvinni az egész elalélt, de életerős erdélyi magyarság ereibe. Igaz, hogy ehhez az szükséges, hogy a liberális korszak türelmetlenség! politikája a jövőben ne térjen többé vissza, amire persze a román politikai élet gyakran változó arca semmi bizonyosságot nem szolgáltat.

Az alkalmazkodni tudás transzilván erénye a holnapi Erdélyben teljes értékű emberekké és teljes értékű magyarokká fogja tenni az idegen állam keretei közt élő magyarságot.

ASZTALOS MIKLÓS